DERK JAN EPPINK

EUROPEES REALISME

VOOR EEN EUROPA VAN NATIESTATEN

Met een woord vooraf van
Thierry Baudet

2019 Prometheus Amsterdam

© 2019 Derk Jan Eppink
Foto omslag Marco Bakker
Lithografie afbeeldingen BFC, Bert van der Horst, Amersfoort
Zetwerk Elgraphic
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 4169 1

1

EEN JONGEN UIT STEENDEREN

Politiek heeft altijd mijn interesse gehad. Mijn vader was PvdA-raadslid in de Gelderse Achterhoek, gemeente Steenderen. Dat was in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw een levendige gemeente met veel verenigingen, feestzalen en scholen. Ik was de middelste van vijf kinderen; met twee broers en twee zussen. We woonden tegenover het kerkhof wat me al vroeg duidelijk maakte dat er ook zoiets was als 'de dood'. De doodgraver, die tevens bloemist was en de uitvaart verzorgde, kwam koffiedrinken tijdens het graven. De postbode kwam ook langs, en bracht alle roddels van het dorp mee. We waren niet rijk, maar ik had een gelukkige jeugd. Ik ging naar de protestante 'School met de Bijbel' die elke dag opende in gebed. Op maandagochtend moesten leerlingen een Psalm of Gezang uit hun hoofd opzeggen. Ik genoot daarvan. De Bijbelse verhalen, zondags naar de kerk: het gaf me houvast, een wereldbeeld. En dat koester ik nog altijd (al heb ik daar geen dominee meer voor nodig).

Tijdens de Zesdaagse Oorlog tussen Israël en de Arabische buurstaten hielden wij een 'Gebed voor Israël'. De Sovjetinvasie in Tsjechoslowakije in 1968 werd in de klas besproken en mijn eerste spreekbeurt ging over de burgeroorlog in Jordanië in 1970.

Wij behoorden in het dorp tot de eerste gezinnen met een televisie, omdat een oom van ons in Zelhem de toestellen verkocht. Dat bracht de grote wereld in onze kleine huiskamer. We volgden de moord op Martin Luther King en Robert Kennedy, de rassenrellen in Amerika, de oorlog in Vietnam. Het Amerikaans politiek schandaal 'Watergate' bekeek ik midden in de nacht op televisie. Evenals het uiteindelijk gevolg: het aftreden van Richard Nixon in 1974. Ik stond er als vijftienjarige stiekem voor op en zat alleen voor de televisie. Met naast me een woordenboek om moeilijke termen op te zoeken, zoals 'hushmoney' ('zwijggeld') of 'impeachment'.

In de Achterhoek waren we niet alleen gericht op Nederland maar volgden we ook nauwgezet wat er in met name Duitsland gebeurde. In sommige opzichten was onze regio een overgangsgebied tussen Holland en Duitsland. Dat trok het wereldbeeld wat open. Er waren zelfs drie Duitse televisienetten waar veelvuldig naar gekeken werd: ARD, ZDF, WDR. Die brachten de Duitse Bundesliga en ook de Duitse politiek: 'Bericht aus Bonn'. Ik was een fan van bondskanselier Helmut Schmidt en stuurde hem een kaart met nieuwjaarswensen. Tot mijn verbazing kreeg ik een kaart terug. Ik had nooit verwacht een kaart te krijgen van een Duitse bondskanselier. Ik was er zo blij mee dat ik hem altijd heb bewaard.

Het idee dat ik ooit zelf in het Amerikaans Congres zou rondlopen of in New York zou wonen hield ik nooit voor mogelijk. Wél koesterde ik een ontembare behoefte om aan de greep van de kerktoren te ontsnappen. Vanaf de lagere school wilde ik de wereld in. 'Ontdekken' was niet meer mogelijk want de aardbol was geografisch al in kaart ge-

bracht. Dat vond ik eigenlijk jammer want het liefst had ik als een Christopher Columbus nog 'ergens' iets ontdekt. In dat opzicht ben ik te laat geboren.

Aan het eind van de middelbare school in Doetinchem, waar ik elke dag door weer en wind naartoe fietste (heen en terug 30 kilometer), moest ik de sprong in de wereld wagen. Ik wilde studeren in Amsterdam: de wereld in. Mijn vader vond dat toen een 'stad van verderf' wegens alle drugsmisbruik. Nijmegen kon ook niet: dat was 'rooms'. Dan bleef Groningen over. Sympathiek uiteraard, maar Groningen was voor mij geen springplank naar de grote wereld. Dankzij bemiddeling van de dominee kwam er een compromis uit de bus: de Vrije Universiteit in Amsterdam. Volgens de dominee bood die protestantse universiteit voldoende geborgenheid en keurige studenten.

Met tegenzin ging mijn vader akkoord. Maar zo werd het dus toch Amsterdam: de grootste cultuursprong in mijn leven. Het was 'de grote stad', de 'hoofdstad', de stad waarin iedereen een mening had over alles en ook meende alles te weten. Vooral béter te weten. De plattelander is gereserveerd, kijkt de kat uit de boom, is inschikkelijk in de methode maar vasthoudend in het resultaat. Hij gebruikt 'understatements' om ruzie te voorkomen. De Amsterdammer spreekt in 'overstatements' om met plezier mensen uit de tent te lokken, tot op de rand van ruzie. Voor zowel plattelanders als buitenlanders is dat confronterend.

Tijdens mijn studententijd heb ik weinig gefeest, redelijk veel gereisd en vooral veel gestudeerd. Ik woonde eerst in de Pijp en daarna in de buurt van het Concertgebouw. Aan het einde had ik een studieschuld van 40.000 gulden, een

enorm bedrag in die tijd. Evenveel als de prijs van het nieuwe model van Mercedes. Ik had twee studierichtingen gevolgd: Nederlands recht en Internationale Betrekkingen. Mijn bul ontving ik zowaar uit handen van de legendarische professor I.A. Diepenhorst, bij wie ik ook examens had gedaan: staatsrecht en politieke filosofie. Hij sprak altijd in lange volzinnen waarbij men zich halverwege afvroeg of hij die taalkundig en grammaticaal nog tot een goed einde zou kunnen brengen (wat altijd wonderwel lukte). Hij woonde bij zijn moeder in Zeist en nam volgens de overlevering examens af in de auto op weg naar zijn vakantiebestemming regelmatig in Duitsland. Zijn moeder reed en Diepenhorst ondervroeg de student die in Zeist moest instappen. In Arnhem moest de student er weer uit, en dan maar hopen dat hij of zij was geslaagd (en een trein terug kon vinden).

Ikzelf deed een examen op 1 mei 1980. Diepenhorst zat volledig ontdaan in zijn studiekamer, na de krakersrellen die de inhuldigingsdag van prinses Beatrix in Amsterdam een dag eerder hadden verstoord. Ik stond op de Dam toen de eerste rookbom afging en ging er snel vandoor omdat een sfeer van onrust voelbaar werd. Diepenhorst zat als Eerste Kamerlid in de Nieuwe Kerk. Hij was nog zó onder de indruk van de rellen dat hij amper een vraag stelde. Het examen leek eerder een therapeutische sessie, maar ik ging gelukkig met een ruime voldoende naar huis.

Als student spaarde ik geld voor reizen en werd lid van de Studentenvereniging voor Internationale Betrekkingen (SIB). Met enige sponsoring vlogen we naar de VS en de Sovjet-Unie; de twee grote mogendheden van die dagen.

Andere hoogtepunten waren een bezoek aan de NAVO in Brussel en een ontmoeting met secretaris-generaal Joseph Luns.

Een duidelijk idee van wat ik later wilde worden had ik niet. Diplomatie leek me eerst aantrekkelijk totdat ik Nederlandse ambassades had bezocht. Vaak in kleine gebouwen, met weinig staf en niet altijd in een prettig oord. Om op de uitkijk te kunnen blijven en de luiken écht open te kunnen gooien, besloot ik te solliciteren voor een stageplek bij de Europese Commissie. Mijn eerste sollicitatiebrief werd afgewezen. Aanvankelijk dacht ik: Vul de papieren in en dan komt het wel in orde, want ik voldoe aan alle criteria. Fout.

Ik was verbaasd. Een vriend die in Leiden had gestudeerd en de werkelijkheid wat beter kende, vertelde me: 'Je moet naar Brussel komen om voor jezelf te lobbyen.' Ik vond dat een onsmakelijke gedachte. Klef en kleverig. Maar het was de enige methode. Italiaanse en Franse kandidaten hadden veel meer succes met hun stageverzoeken. Zij namen het telefoonboek met Commissie-ambtenaren, kwamen met een smoesje het symbolische Berlaymontgebouw binnen en liepen door de gangen op zoek naar de ambtenaar bij wie ze de stage wilden doen. Het viel me eveneens op dat leuke meisjes meer kans op succes hadden dan jongens. Kennelijk was er een duidelijke voorkeur onder topambtenaren.

Zo ging ik dus ook maar als Italiaan door de wandelgangen en had me intussen gewapend met een 'aanbevelingsbrief' van een Europees parlementslid uit Zutphen. Een bijzonder aardige en humorvolle man. Hij was populair bij de Commissie en het was meteen bingo: een stage bij het Secretariaat-Generaal, afdeling: contacten met het Europees

Parlement. Ik moest verslagjes maken van commissievergaderingen in het Europees Parlement en mocht een keer mee naar de plenaire zitting in Straatsburg. De stage duurde echter slechts zes maanden.

Daarna was een logisch vervolg om parlementair assistent te worden in het Europees Parlement. Ik kreeg een contract van twee PvdA-leden. Voor het eerst zag ik de politiek 'van binnenuit'. Een minder romantische wereld dan ik had vermoed. Permanente concurrentie, vooral onder partijgenoten, overgaand in haat en nijd ten tijde van lijstvorming. Die strijd brengt het slechtste in de mens naar boven, met roddel en achterklap als effectieve wapens. De PvdA stond nooit bekend om de hartelijke interne verhoudingen, maar in andere partijen was dat niet veel anders. De verhouding met politici van andere partijen was doorgaans veel beter dan die met partijgenoten. De 'menselijke kleinigheden' bleken sterker dan het breed uitgedragen ideaal van een humane samenleving. Als journalist had ik later veel profijt van dit harde, onaangename beeld van de politiek. Je voelt beter aan waar de schoen wringt. Je ziet de angel meteen. Ideologische verschillen tussen de partijen waren er amper.

Het best kon ik opschieten met Piet Dankert (1934-2003), een onafhankelijke geest en af en toe een 'deugniet'. Dankert was tussen 1982 en 1984 voorzitter geweest van het Europees Parlement, wat de jaloezie bij partijgenoten tot grote hoogte opzweepte. De partijtop in Den Haag had hem naar 'Brussel' gestuurd als verbanningsoord, maar toen bleek hij ook daar weer gezichtsbepalend te worden. Compleet met auto en chauffeur. Dankert was openlijk voorstander van plaatsing van kruisraketten en gaf interviews waarin hij zei dat plaatsing van kruisraketten (o zonde!) 'niet moest worden uitgesloten'. Hij hield ook van het vrolijke leven en had

oog voor vrouwelijk schoon. Dankert werd, vloeiend Fransprekend, een 'Europese naam'. De irritatie bij zijn partijgenoten – die amper Engels beheersten – was onbegrensd.

Zelf veroorzaakte ik ook irritatie met mijn eerste stappen richting journalistiek. Ik maakte interviews voor het weekblad *Intermediair*, waar een beginneling nog wel eens een kans kreeg. Brussel was een mooie uitvalsbasis. Zo sprak ik de voorzitter van de Europese Commissie, Jacques Delors, en Lord Carrington, secretaris-generaal van de NAVO. Een van de twee parlementsleden voor wie ik werkte begon te steigeren nadat hij de persoverzichten had gelezen: 'Luister, ik zie jouw naam onder allerlei stukken in de pers. Maar ík moet in de krant, niet jij.'

Ondertussen stond ik al op de rand van ontslag omdat ik in 1985 een wereldreis had gemaakt: met het vliegtuig naar Hongkong en vervolgens met de trein via Shanghai, Peking, de Siberische spoorlijn naar Moskou, Finland, Zweden, Hamburg terug naar Hengelo (Overijssel). Het duurde twee maanden en overschreed alle vakantiedagen. Mijn politieke werkgever was woedend. Maar dat was het dubbel en dwars waard: de reis werd voor mij zelfs de meest leerzame ooit, dat kan ik makkelijk stellen. Allereerst het landschap: met open mond zag ik hoe breed Siberische rivieren zijn. Mijn maatstaf was de IJssel en die viel daarbij in het niet. Een week lang raasden we over de uitgestrekte vlaktes, en langs steden als Irkoetsk, Krasnojarsk en Novosibirsk. Ik zat in een wagon met buitenlanders; Zweden, Duitsers, Britten en Australiërs. Aan boord werd ik de tolk want een oudere Russische dame hield toezicht in de wagon. Zij was er de baas en had een belangrijk monopolie: water voor thee en de sleutel van het toilet. In een andere

wagon zat een Chinees atletiekteam, op weg naar de Spartakiade in Moskou. Maar de Chinezen werden van de buitenlanders afgeschermd. Het eten was schaars omdat het personeel van de restauratiewagon de voorraden door het raam verkocht aan mensen die daarvoor speciaal op de Siberische stations stonden te wachten. Reizigers werden afhankelijk van het voedsel dat ze zelf uit Peking hadden meegenomen. Zo leefde ik een week op brood en kaas. Ook het beeld van de Chinese wagons die aan de grens werden getakeld naar het Russisch breedspoor zal ik nooit vergeten.

De combinatie van lange absentie en journalistieke interesse maakte dat het parlementslid Ben Visser dreigde om me vanuit Brussel over te plaatsen naar zijn persoonlijke kantoor in Arnhem. Dat leek me niks. Daarom solliciteerde ik bij *NRC Handelsblad* en werd na een sollicitatiegesprek met adjunct-hoofdredacteur Ben Knapen aangenomen. De redactie was toen gevestigd aan de Westblaak in Rotterdam waar ik mocht beginnen op de buitenlandredactie. Ik kreeg het dossier 'Afrika' in de maag gesplitst. Mijn voorganger, Martin Sommer, was vertrokken naar *de Volkskrant*. Vooral 'Zuid-Afrika' was eind jaren tachtig het hete hangijzer. Na de 'kruisraketten' werd 'Zuid-Afrika' het meetpunt op de morele maatstaf. Nederland zag zichzelf als 'gidsland' in de strijd tegen apartheid en de Nederlandse antiapartheidsbeweging was sterk verankerd in zowel politiek als journalistiek. Wie die beweging niet openlijk steunde was 'fout': een soort NSB'er van na de oorlog.

Ik bezocht het land verschillende keren, was er tijdens de vrijlating van Mandela, en voorspelde dat er een onderhandelingsproces zou komen, resulterend in een overgangsperiode en uiteindelijk een zwarte regering, geleid door het

ANC. Maar dat was niet 'radicaal' genoeg. Bovendien zat ik wat ongunstig in de redactiezaal. Pal achter mij, op de eindredactie, zat Elsbeth Etty, ooit de pin-up van de communistische beweging en werkzaam bij *De Waarheid*. Zij lette op de juiste 'koers' en ging klagen bij de hoofdredactie zodra ik de lijn verliet. Wat nogal eens gebeurde. Ik beschuldigde haar ervan het 'ANC Handelsblad' te willen maken, refererend naar de antiapartheidsbeweging. De verhouding met Etty werd ijzig en mijn weigering de 'moreel juiste koers' te varen, bezorgde mij een 'rechts imago'.

In de zomer van 1991 werd ik correspondent in Warschau waar ik Pools heb geleerd en de eerste voorzichtige pogingen het land weer op te bouwen na de val van de Berlijnse Muur met eigen ogen heb gadegeslagen. Ik reisde er veel rond, bezocht vrijwel alle steden, en was bij het bezoek van de Poolse paus aan zijn vaderland. Een ervaring die je doet beseffen hoezeer Polen is verbonden met de katholieke kerk die fungeerde als nationaal tehuis in tijden van onderdrukking.

Daarna stuurde Knapen me naar de politieke redactie in Den Haag waar ik de val van de regering-Lubbers III van nabij meemaakte – en met name ook diens mislukte poging voorzitter van de Europese Commissie te worden. Premier Lubbers had die ambitie altijd ontkend, maar mijn band met Piet Dankert, die intussen staatssecretaris voor Europese Zaken was geworden, bleek niet zonder nut. Hij hield me op de hoogte. Ik was er met Dankert van overtuigd dat Lubbers zich zou kandideren, en ja hoor, twee minuten na het sluiten van de stembussen bij de Tweede Kamerverkiezingen, op 3 mei 1994, stuurde hij een fax. Lubbers was kandidaat voor de Europese toppositie.